

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

YUSUF KARAKUŞ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

Başvuru Numarası : 2014/12002
Karar Tarihi : 8/12/2016

Başkan : Burhan ÜSTÜN
Üyeler : Serruh KALELİ
Nuri NECİPOĞLU
Kadir ÖZKAYA
Rıdvan GÜLEÇ

Raportör : Akif YILDIRIM

Başvurucular : 1. Hasan KILIÇ

Vekili : Av. Cüneyt TORAMAN
2. Yusuf KARAKUŞ
3. Mehmet ŞAHİN

Vekili : Av. Murat SADAK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, gözaltında hakların hatırlatılmaması, azami gözaltı süresinin aşılması, haksız olarak tutuklama ve gözaltı kararları verilmesi nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının; işkence altında ifade alınması nedeniyle işkence yasağının; müdafî huzurunda alınmayan ifadelerin hükme esas alınması ve yargılamanın uzun sürmesi nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 17/7/2014 ve 8/8/2014 tarihlerinde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü sunmuştur.

7. Başvurucu Mehmet Şahin, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

8. Aralarında hukuki irtibat bulunduğundan 2014/14272 ve 2014/12012 numaralı bireysel başvuru dosyaları bu dosya ile birleştirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

9. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:
10. İstanbul Emniyet Müdürlüğü 17/1/2000 tarihinde, İstanbul'da Hizbullah terör örgütüne karşı operasyonlar düzenlemiştir. Emniyet görevlilerinin bir daireye yaptığı operasyonda örgüt lideri öldürülmüştür. Evde yapılan aramada, örgüt hakkında bilgiler içeren çok sayıda hard disk ele geçirilmiştir.
11. Başvurucular, anılan operasyonda elde edilen bilgiler üzerine başlatılan soruşturma kapsamında 6/5/2000 tarihinde yakalanmıştır. İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele (TEM) Şubesinde başvurucuların müdafileri olmaksızın ifadeleri alınmıştır. Başvurucular 7/5/2000 tarihinde, gazeteci U.M.nin öldürülmesi olayı ile ilgisi görülerek Ankara'ya gönderilmişlerdir.
- A. Başvurucu Hasan Kılıç Hakkındaki Soruşturma Süreci**
12. Başvurucu, İstanbul Emniyet Müdürlüğü TEM Şubesinde müdafî olmaksızın alınan ifadesinde suçlamaları reddetmiştir.
13. Başvurucu, Ankara Emniyet Müdürlüğü TEM Şubesinde müdafî olmaksızın alınan 12/5/2000 tarihli ifadesinde ise ayrıntılı ikrarlarda bulunmuştur. Başvurucu daha sonra Devlet Güvenlik Mahkemesi (DGM) Cumhuriyet Savcılığı ve DGM Yedek Hâkimliğinde alınan ifadelerinde de suçlamaları kabul etmiştir.
14. Başvurucunun İstanbul'da 6/5/2000 ve 7/5/2000 tarihlerinde Haseki Hastanesi Acil Cerrahi Polikliniğinde, 14/5/2000 tarihinde Adli Tıp Kurumu Ankara Şubesinde yapılan muayenesinde başvurucuda herhangi bir darp ve cebir izine rastlanmadığı belirtilmiştir.
15. Başvurucu 19/5/2000 tarihinde tutuklanmış ve 28/7/2005 tarihinde tahliye edilmiştir.
16. Başvurucu; daha sonra kollukta şablon bir ifade tutanağı hazırlanarak baskı ile bu tutanağın kendisine kabul ettirildiğini, Ankara DGM'ye getirilirken kolluktaki ifadeyi değiştirmemesinin söylediğini, aksi takdirde geri götürülüp işkenceye devam edecekleri yönünde tehdit edildiğini, bu yüzden DGM Savcılığında ve Yedek Hâkimliğinde verdiği ifadelerinde gerçekleri açıklayamadığını belirtmiştir.
- B. Başvurucu Yusuf Karakuş Hakkındaki Soruşturma Süreci**
17. Başvurucu 12/12/1980 tarihi öncesi işlediği bir suç nedeniyle belli süre Bursa'daki bir cezaevinde kalmış, 1989 yılında tahliye olmuştur.
18. Yasa dışı Hizbullah örgütünün ilim grubuna yönelik olarak İstanbul'da 1997 yılında operasyon başlatılmıştır. Başvurucu, operasyon sırasında "Bekir Kunduz" adına düzenlenmiş sahte kimlik ve bir adet tabanca ile yakalanmıştır.
19. Başvurucu 27/12/1997 gözaltına alınmış, 31/12/1997 tarihinde tutuklanmış ve 27/4/1999 tarihinde tahliye edilmiştir.
20. İstanbul 5 No.lu DGM'de, terör örgütüne üye olmak suçundan başvurucu ve diğer şüpheliler hakkında kamu davası açılmıştır.
21. Başvurucu, örgüte yardım etmek suçundan cezalandırılmıştır. Başvurucunun temyizi üzerine hükmün bozulmasına karar verilmiştir.
22. Bu arada başvurucu, Hizbullah terör örgütüne yönelik soruşturma kapsamında 7/5/2000 tarihinde İstanbul Emniyet Müdürlüğü TEM Şubesinde müdafî

olmaksızın alınan ifadesinde kendisini ve diğer şüphelileri suçlayan beyanlarda bulunmuştur.

23. Başvurucu, Ankara Emniyet Müdürlüğü TEM Şubesinde müdafî olmaksızın alınan 12/5/2000 tarihli ifadesinde de ayrıntılı ikrarlarda bulunmuş ve yer göstermeleri yapmıştır. Başvurucu daha sonra DGM Cumhuriyet savcısı tarafından alınan 2/6/2000 ve 16/6/2000 tarihli ek ifadelerinde; Emniyette manevi baskı gördüğünü, U.M. cinayeti ile ilgisinin bulunmadığını söylemiştir.

24. Dosyadaki teşhis tutanaklarına göre gazeteci U.M.nin öldürüldüğü tarihte olay mahallinde nöbet tutan polis memurları K.A., R.K., ve A.T. ile yapılan yüzleştirmede başvurucular teşhis edilememiştir.

25. Başvurucu 14/5/2000 tarihinde tutuklanmış ve 26/11/2004 tarihinde tahliye edilmiştir.

C. Başvurucu Mehmet Şahin Hakkındaki Soruşturma Süreci

26. Başvurucunun evinde 6/5/2000 tarihinde yapılan aramada bir adet pompalı tüfek bulunmuştur.

27. Başvurucu; İstanbul Emniyet Müdürlüğü TEM Şubesinde müdafî olmaksızın alınan ifadesinde ayrıntılı bir şekilde yaşantısını, Tevhid-Selam grubuna girişini ve grubun faaliyetlerini anlatmıştır.

28. Dava dosyasındaki adli raporlarında; 6/5/2000 ve 7/5/2000 tarihlerinde İstanbul Haseki Hastanesi Acil Cerrahi Polikliniğinde, 14/5/2000 tarihinde de Adli Tıp Kurumu Ankara Şube Müdürlüğünde yapılan muayenesinde başvurucunun vücudunda darp ve cebir izine rastlanmadığı bilgileri yer almıştır.

29. Başvurucu, Ankara Emniyet Müdürlüğü TEM Şubesinde müdafî olmaksızın alınan 12/5/2000 tarihli ifadesinde de ayrıntılı ikrarlarda bulunmuştur. Başvurucu, daha sonra Ankara DGM Cumhuriyet Savcılığı ve 2 No.lu DGM Yedek Hâkimliğinde alınan ifadelerinde Tevhid-Selam grubu ile ilgisi bulunduğunu ancak şiddete yönelik herhangi bir eyleme katılmadığını söylemiştir.

30. Başvurucu 19/5/2000 tarihinde tutuklanmış ve 28/7/2005 tarihinde tahliye edilmiştir.

D. Yargılama Süreçleri

31. Ankara DGM Cumhuriyet Başsavcılığının 11/7/2000 tarihli iddianamesiyle başvurucular hakkında Anayasa'yı ihlal suçundan Ankara 2 No.lu DGM'de dava açılmıştır.

32. Başvurucu Mehmet Şahin kendisine işkence yapıldığı iddiasıyla kolluk görevlileri hakkında 28/9/2000 tarihinde suç duyurusunda bulunmuştur. Suç duyurusu üzerine 8/11/2000 tarihinde muayene edilmiştir. Aynı tarihli raporda, darp ve cebir izine rastlanmadığı bildirilmiştir.

33. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 21/11/2000 tarihinde, ilgililer hakkında kovuşturmayla yer olmadığı kararı vermiştir. Anılan karar, itiraz üzerine 2001 yılında kesinleşmiştir.

34. Başvurucu Yusuf Karakuş hakkında İstanbul 5 No.lu DGM'de görülen dava (bkz. §§ 20, 21), Tevhid-Selam/Kudüs Ordusu örgütüne ilişkin davanın görülmekte olduğu Ankara 2 No.lu DGM'nin E.2000/102 sayılı dosyası ile 15/3/2001 tarihinde birleştirilmiştir. Diğer kişiler hakkında açılan bazı davalar da sonraki tarihlerde bu yargılamayla birleştirilmiştir.

35. Başvurucular duruşmalarda, soruşturma evresinde ikrar içeren beyanlarının baskı altında alındığını iddia ederek beyanlarını reddetmişlerdir.

36. Başvurucular Ankara 2 No.lu DGM'nin E.2000/102 sayılı dosyasında yapılan yargılama sonunda 7/1/2002 tarihli kararla hapis cezalarına mahkûm edilmişlerdir. Başvurucular Mehmet Şahin ve Yusuf Karakuş anayasal düzeni silah zoruyla değiştirmeyi amaç edinen silahlı çetenin sair efradı olma suçundan, başvuru Hasan Kılıç ise silahlı çetede özel görevli yöneticilik suçundan cezalandırılmıştır.

37. Anılan mahkûmiyet kararının temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 9. Ceza Dairesince 12/11/2002 tarihinde karar bozulmuştur. Devlet güvenlik mahkemelerinin kapatılmasının ardından yargılamaya nihai olarak (kapatılan) Ankara 11. Ağır Ceza Mahkemesinde (CMK 250. madde ile görevli) (E.2004/216) devam edilmiştir.

38. Yapılan yargılama sonunda (kapatılan) Ankara 11. Ağır Ceza Mahkemesinin (CMK 250. madde ile görevli) 28/7/2005 tarihli kararı ile başvuru bozma kararına konu suçlardan yeniden cezalandırılmıştır. Anılan karar, Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 8/11/2006 tarihli ilamıyla bozulmuştur.

39. Yeniden yapılan yargılama sonunda aynı Mahkemenin 17/1/2013 tarihli ve E.2006/294, K.2013/8 sayılı kararıyla başvuru Mehmet Şahin ve Yusuf Karakuş silahlı örgüt üyesi olma suçundan, başvuru Hasan Kılıç ise silahlı suç örgütü kurma suçundan hapis cezalarına mahkûm edilmiştir.

40. Gerekçeli kararda başvuru Hasan Kılıç ile ilgili olarak:

- Başvurucunun 1979 yılında İran'da gerçekleştirilen İslam Devrimi'yle birlikte Türkiye'de de bu gelişmeye sempatiyle bakan bir grubun içinde yer aldığı, diğer yandan çeşitli gazete ve dergilerde İranlı ve Mısırlı yazarların (Ali Şeriatî, Seyit Kutup gibi) eserlerinin Türkçeye tercümelerini yaparak yayımladığı belirtilmiştir. Kararda, başvuru meydana gelen değişikliği görmek için 1980 yılında İran'a gittiği, 1986 ve 1987 yıllarında yasa dışı Hizbullah örgütünün ilim grubu lideri ile görüşmeler yaptığı, İran'dan İstanbul'a gelen yasa dışı Kudüs Ordusu yetkilisi N.T. ve onun aracılığı ile de Kudüs Ordusu'nda en üst yöneticilerden olan Vahidi ile tanıştığı belirtilmiştir. Başvurucunun 1990 yılı Ocak ayında Tevhid dergisini çıkarmaya başladığı, 1993 yılında Tevhid dergisi kapandıktan sonra Zamana Selam isimli gazeteyi çıkardığı, bir yıl sonra da gazetenin ismini Selam olarak değiştirdiği, 1997 yılında bu gazeteyi kapatıp ticarete atıldığı, sanığın yayınevi ve gazete sahibi olarak faaliyet gösterdiği dönemde İstanbul'da periyodik olarak bazı ev ve mahallelerde toplantı düzenleyerek İstanbul dışındaki şehirlerde de Tevhid dergisinin temsilciliklerini açarak yayılma çabasına giriştiği, İran'daki eğitim kamplarına bazı kişileri göndererek bu kişilere siyasi ve askerî eğitim aldırıldığı ifade edilmiştir.

- Mahkûmiyet kararında, başvuru Hasan Kılıç'ın ayrıca M.D. ve başvuru Mehmet Şahin ile buluşarak J.K. adlı iş adamına suikast yapılması yönünde karar aldığı, bunun için hazırlanan bombanın saklaması için başvuru Yusuf Karakuş'a verildiği, eylemi gerçekleştirme şeklinde anlaşma sağlanamayınca eylemin gerçekleştirilemediği hükme gerekçe olarak gösterilmiştir. Gerekçeli kararda, eylem için hazırlanan bombanın Yusuf Karakuş tarafından bir müddet saklandığı, daha sonra bombayı N.T. ye teslim ettiği, Hizbullah örgütü liderinin evinde elde edilen bilgisayar, CD ve disket çözümlerinde bu olaydan ve başvuru Hasan Kılıç'ın Tevhid-Selam örgütünü meydana getiren beş kişiden biri olarak söz edildiği belirtilmiştir.

41. Gerekçeli kararda başvuru Yusuf Karakuş ile ilgili olarak:

- Başvurucunun Bursa'da cezaevinde iken ziyaretine gelen Tevhid-Selam grubu üyeleri N.Ş., M.A.T., Hasan Kılıç, Mehmet Şahin ve A.A. ile tahliye sonrası irtibat sağladığı, örgütsel faaliyet kapsamında İran'a gidip geldiği ve İran'da silahlar ve dinamit, C4, TNT gibi patlayıcılar konusunda uygulamalı eğitim aldığı belirtilmiştir. Kararda, başvuru grubunun bu gruptan ayrılarak Hizbullah terör örgütünün ilim grubuna geçtiği, örgütün amacı doğrultusunda ev çalışmaları yapan birimde görev aldığı ve faaliyet gösterdiği de ifade edilmiştir. Mahkûmiyet gerekçesine göre 1991 yılında İstanbul Beyazıt'ta Gazeteci Yazar O.E.nin eşi tarafından açılan resim sergisinde Kur'an ayetleri ile alay edildiği düşüncesi ile başvuru Mehmet Şahin'in talimatı üzerine içinde başvuru Yusuf Karakuş'un da bulunduğu Tevhid-Selam grubuna mensup 30-40 kişi, sergi salonuna giderek salonun camlarını kırmak ve sergilenen resimlere zarar vermek suretiyle sergiyi tahrip etmiştir. Başvuru Yusuf Karakuş'un 1993 yılı içinde Mehmet Şahin, Hasan Kılıç'ın da aralarında bulunduğu bir grupla Bosna'ya giderek ziyaretlerde bulunduğu, daha sonra Bosna'ya toplanan paraların nerelere harcandığı konusunda ikna edici şekilde hesap verilememesi üzerine Tevhit-Selam grubundan koparak öz geçmiş raporu vermek suretiyle yasa dışı Hizbullah örgütünün ilim grubuna girdiği ifade edilmiştir. Gerekçede ayrıca, başvuru grubunun Hizbullah örgütüne yönelik olarak gerçekleştirilen operasyonda sahte kimlik ile yakalandığı, evinde yapılan aramada ruhsatsız tabanca ve mermiler ele geçirildiği, böylece 1989 yılında cezaevinden çıktıktan sonra önceleri yasa dışı Tevhit-Selam örgütüne, daha sonra da Hizbullah örgütünün ilim grubuna dâhil olarak bu örgütlerin amaçları doğrultusunda yoğun ve sürekli faaliyetlerde bulunduğu da söz edilmiştir.

42. Gerekçeli kararda başvuru Mehmet Şahin ile ilgili olarak:

- Başvurucunun Tevhid-Selam örgütüne mensup bazı kişilerle değişik tarihlerde silahla atış talimi yaptığı, iş adamı J.K.ye karşı eylem yapılmasına karar verilen toplantıya iştirak ettiği, İran'a giderek örgüt üyelerinin Kudüs Ordusu'na ait kamplarda siyasi ve askerî eğitim almalarını organize ettiği, Bosna-Hersek ve Afganistan gibi ülkelere elamanlar göndererek buralardan derlenen anıları kitap hâline getirip Selam gazetesinin eki olarak dağıttığı belirtilmiştir.

43. Mahkûmiyet kararına, başvuru grubunun soruşturma evresindeki ikrarları ve sanıkların birbirlerine yönelik suçlayıcı beyanları da esas alınmıştır.

44. Ankara 11. Ağır Ceza Mahkemesinin (CMK 250. madde ile görevli) 28/7/2005 tarihli kararı, Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 31/3/2014 tarihli kararıyla onanmıştır. Onama kararının ilgili bölümü şöyledir:

"a) Tevhid-Selam/Kudüs Ordusu

[Başvurucuların da] üyesi oldukları dava konusu "Tevhid-Selam/Kudüs Ordusu" adlı örgütün, İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğünün 12.06.2000 tarih 4240 sayılı ve 13.04.2005 tarih 70495 sayılı yazı cevapları ve tüm dosya kapsamından anlaşıldığı üzere; 1985 yılında yayına başlayan İstiklal ve Şehadet Dergileri ve sonra da Tevhid Dergisi, Zamana Selam ve Selam Gazetesi ile Selam Kültür ve Dayanışma Vakfı çevresinde olduğu, Türkiye'de mevcut Anayasal düzeni yıkararak yerine İran İslam Devrimini model alan bir devlet kurmayı amaçladığı, bir kısım üyelerinin İran'a giderek askeri bir kuruluş olarak bilinen Kudüs Ordusu ve İran gizli servisi Sawama mensuplarından askeri ve örgütsel eğitimin yanında silah ve mühimmat

yardımı aldıkları, İran'a ait istihbarat teşkilatları tarafından kullanıldıkları, bu teşkilat mensuplarıyla birlikte ülkemizdeki Halkın Mücahitleri örgütü mensupları, A.B.D, İsrail, Mısır, Irak ve İngiliz uyruklu şahıslar ile aydınlara yönelik silahlı eylemler gerçekleştirdikleri anlaşılmaktadır."

45. Başvurucular 10/7/2014 tarihinde nihai kararı öğrenmiştir.

46. Başvurucular 17/7/2014 ve 8/8/2014 tarihlerinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

47. Başvurucuların mahkûmiyetine konu suçlar 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 314. maddesinin birinci ve ikinci fıkralarında düzenlenmiştir.

48. Olay tarihinde yürürlükte olan 4/4/1929 tarihli ve 1412 sayılı mülga Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 135. maddesi şöyledir:

"Zabita amir ve memurları ile Cumhuriyet Savcısı tarafından ifade almada ve hâkim tarafından sorguya çekilmede aşağıdaki hususlara uyulur:

1. İfade verenin veya sorguya çekilenin kimliği tesbit edilir. İfade veren veya sorguya çekilen kimliğe ilişkin soruları doğru olarak cevaplandırmak zorundadır.

2. Kendisine isnat edilen suç anlatılır.

3. Müdafî tayin hakkının bulunduğu, müdafî tayin edebilecek durumda değilse baro tarafından tayin edilecek bir müdafî talep edebileceği ve onun hukuki yardımından yararlanabileceği, isterse müdafîin soruşturmayı geciktirmemek kaydı ile ve vekaletname aranmaksızın ifade veya sorguda hazır bulunacağı bildirilir; yakınlarından istediğine yakalandığını duyurabileceği söylenir.

4. İsnad edilen suç hakkında açıklamada bulunmamasının kanuni hakkı olduğu söylenir.

5. Şüpheden kurtulması için somut delillerinin toplanmasını talep edebileceği hatırlatılır ve kendisi aleyhine var olan şüphe sebeplerini ortadan kaldırmak ve lehine olan hususları ileri sürmek imkânı verilir.

6. İfade verenin veya sorguya çekilenin şahsi halleri hakkında bilgi alınır.

7. İfade veya sorgu bir tutanakla tesbit edilir. Bu tutanakta;

a) İfade verme veya sorguya çekme işleminin yapıldığı yer ve tarih,

b) İfade verme veya sorguya çekme sırasında hazır bulunan kişilerin isim ve sıfatları ile ifade veren veya sorguya çekilen kişinin açık kimliği,

c) İfade vermenin veya sorgunun yapılmasında yukarıdaki işlemlerin yerine getirilip getirilmediği, bu işlemler yerine getirilmemiş ise sebepleri,

d) Tutanak içeriğinin ifade veren veya sorguya çekilen ile hazır olan müdafî tarafından okunduğu ve imzalarının alındığı,

e) İmzadan imtina halinde bunun nedenleri yer alır."

49. 1412 sayılı mülga Kanun'un 135/A maddesi şöyledir:

"İfade verenin ve sanığın beyanı özgür iradesine dayanmalıdır. Bunu engelleyici nitelikte kötü davranma, işkence, zorla ilaç verme, yorma, aldatma, bedensel cebir ve şiddette bulunma, bazı araçlar uygulama gibi iradeyi bozan bedeni veya ruhi müdahaleler yapılamaz.

Kanuna aykırı bir menfaat vaat edilemez.

Yukarıdaki fıkralarda belirtilen yasak yöntemlerle elde edilen ifadeler rıza olsa dahi delil olarak değerlendirilemez."

50. 1412 sayılı mülga Kanun'un 136. maddesi şöyledir:

"Yakalanan kişi veya sanık, soruşturmanın her hal ve derecesinde bir veya birden fazla müdafinin yardımından faydalanabilir. Kanuni temsilcisi varsa o da yakalanana veya sanığa bir müdafî seçebilir.

Zabıta amir ve memurları tarafından yapılacak sorgulama işlemlerinde, ancak bir müdafî hazır bulunabilir. Cumhuriyet Savcılığı işlemlerinde bu sayı üçü geçemez.

Zabıtaca yapılan soruşturma da dahil olmak üzere, soruşturmanın her safhasında müdafîin, yakalanan kişi veya sanıkla görüşme, ifade alma veya sorgu süresince yanında olma ve hukuki yardımda bulunma hakkı engellenemez, kısıtlanamaz."

51. 1412 sayılı mülga Kanun'un 138. maddesi şöyledir:

"Yakalanan kişi veya sanık müdafî seçebilecek durumda olmadığını beyan ederse talebi halinde baro tarafından kendisine bir müdafî tayin edilir. Yakalanan kişi veya sanık onsekiz yaşını bitirmemiş yahut sağır veya dilsiz veya kendisini savunamayacak derecede malul olur ve bir müdafî'de bulunmazsa talebi aranmaksızın kendisine müdafî tayin edilir."

52. 1412 sayılı mülga Kanun'un 144. maddesi şöyledir:

"Yakalanan veya tutuklu bulunan kişi vekaletname aranmaksızın müdafî ile her zaman ve konuşulanları başkalarının duyamayacağı bir ortamda görüşebilir. Bu kişilerin müdafî ile yazışmaları denetime tabi tutulamaz."

53. Başvurucuların gözaltında bulunduğu sırada yürürlükte bulunan 16/6/1983 tarihli ve 2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 16. maddesi şöyledir:

"Devlet Güvenlik Mahkemelerinin görev alanına giren suçlarda yakalanan veya tutuklanan şahıs, yakalama veya tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre hariç en geç kırksekiz saat içinde hakim önüne çıkarılır ve sorguya çekilir.

Üç veya daha fazla kişinin bir suça iştiraki suretiyle toplu olarak işlenen suçlarda, delillerin toplanmasındaki güçlük veya fail sayısının çokluğu ve benzeri nedenlerle Cumhuriyet savcısı, bu sürenin dört güne kadar uzatılmasına yazılı olarak emir verebilir. Soruşturma bu sürede sonuçlandırılmazsa Cumhuriyet savcısının talebi ve hakim kararı ile süre yedi güne kadar uzatılabilir.

Anayasanın 120 nci maddesi gereğince olağanüstü hal ilan edilen bölgelerde yakalanan veya tutuklanan kişiler hakkında ikinci fıkrada yedi gün olarak belirlenen süre Cumhuriyet savcısının talebi ve hakim kararıyla on güne kadar uzatılabilir.

Tutuklu bulunan sanık, müdafii ile her zaman görüşebilir. Hakim tarafından gözaltı süresinin uzatılmasına karar verildikten sonra gözaltında bulunan kişi hakkında da aynı hüküm uygulanır."

54. Başvurucuların gözaltında bulunduğu sırada yürürlükte olan 18/11/1992 tarihli ve 3842 sayılı Kanun'un 31. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Bu Kanunun 4, 5, 6, 7, 9, 12, 14, 15, 18, 19, 20 ve 22 nci madde hükümleri Devlet Güvenlik Mahkemelerinin görev alanına giren suçlarda uygulanmaz. Bunlar hakkında 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun bu değişiklikten önce yürürlükte olan eski hükümleri değiştirilmeden önceki halleriyle uygulanır."

55. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 148. maddesinin (4) numaralı fıkrası şöyledir:

"Müdafii hazır bulunmaksızın kollukça alınan ifade, hâkim veya mahkeme huzurunda şüpheli veya sanık tarafından doğrulanmadıkça hükme esas alınmaz."

B. Uluslararası Hukuk

1. İlgili Sözleşme

56. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin (1) numaralı fıkrası ve (3) numaralı fıkrasının (c) bendi şöyledir:

"1. Herkes davasının, ... cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, adil ve kamuya açık olarak, ... görülmesini isteme hakkına sahiptir..."

...

3. Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir:

...

c) Kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafii yardımından yararlanmak; eğer avukat tutmak için gerekli maddi olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görüldüğünde, resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmek;"

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İctihadı

57. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) göre Sözleşme'nin 6. maddesinin üçüncü fıkrasının (c) bendi kapsamında, suç isnadı altında bulunan kişi savunma hakkının kullanılmasında üç ayrı hakka sahiptir. Bunlar kendisini bizzat savunma, seçtiği bir müdafii yardımından yararlanma, bir müdafii tayin etme olanağından yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görülürse resen atanacak bir müdafii yardımından yararlanma haklarıdır. Dolayısıyla suç isnadı altında bulunan kişinin kendisini bizzat savunması talep edilemez (*Pakelli/Federal Almanya*, B. No: 8398/78,

25/4/1983, § 31). Bir suçla itham edilen herkesin avukat yardımından etkili bir şekilde yararlanma hakkı, mutlak bir hak olmamakla beraber, adil yargılanma ilkesinin temel özelliklerinden birini oluşturmaktadır (*Salduz/Türkiye* [BD], B. No: 36391/02, 27/11/2008, § 51).

58. Kendini suçlamama hakkı, kamu makamlarının şüphelinin/sanığın arzusu hilafına baskı ve zorlama metotları ile elde edilen delillere başvurmadan iddialarını ispat etmelerini öngörmektedir (*Jalloh/Almanya* [BD], B. No: 54810/00, 11/7/2006, § 100; *Salduz/Türkiye*, § 54). AİHM, soruşturma evresindeki ikrarın kötü muamele veya işkence altında verildiği belirtilerek hâkim önünde reddedilmesi hâlinde bu konu irdelenmeden esasa geçilerek ikrarın dayanak olarak kullanılmasını bir eksiklik olarak değerlendirmiştir (*Hulki Güneş/Türkiye*, B. No: 28490/95, 19/6/2003, § 91). Bu kapsamda, ikrarın hiç kimseyle görüşülmesine izin verilmeyen ve uzun süren bir gözaltı sırasında yapılmış olması gibi hususlar da gözönünde bulundurulmalıdır (*Barbera, Messegue ve Jabardo/İspanya*, B. No: 10590/83, 6/12/1988, § 87).

59. İlke olarak şüpheliye, gözaltına alındığı ya da tutuklandığı andan itibaren avukat yardımından yararlanma imkânı sağlanmalıdır (*Dayanan/Türkiye*, B. No: 7377/03, 13/10/2009, § 31). Diğer taraftan AİHM, kolluk tarafından ifade alınma aşamasını da kapsayan müdafî yardımından yararlanma hakkının geçerli bir nedene dayanılarak kısıtlanabileceğini, bu durumda, somut olay açısından yargılamanın bütününe bakılarak söz konusu kısıtlamanın adil yargılanmaya engel olup olmadığı değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir (*John Murray/Birleşik Krallık*, B. No: 18731/91, 8/2/1996, § 63; *Magee/Birleşik Krallık*, B. No: 28135/95, 6/6/2000, § 41).

60. Bu bağlamda AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesinin ne lafzı ne de ruhunun, başvuranın iradi olarak açık ya da örtülü biçimde adil yargılanma hakkından vazgeçmesini engellemediğini belirtmektedir (*Aksin ve diğerleri/Türkiye*, B. No: 4447/05, 1/10/2013, § 48). Adil yargılanma hakkı kapsamında yer alan müdafî yardımından yararlanmadan vazgeçmenin geçerli ve etkin olabilmesi için her türlü şüpheden uzak bir açıklıkta olması, ayrıca sonuçlarının ağırlığının gerektirdiği asgari garantileri içermesi gerekir (*Salduz/Türkiye*, § 59).

61. AİHM, bazı durumlarda kişinin talebi olmasa da resen ücretsiz olarak avukat tayin edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Kişinin olanağının olmaması yanında ayrıca suçlama nedeniyle alabileceği özgürlükten mahrum bırakılmayı gerektiren bir ceza ve davanın karmaşıklığı, avukat yardımının sağlanmasını gerektiren bir hukuki menfaati ortaya çıkarmaktadır (*Tunç/Türkiye*, B. No: 32432/96, 27/3/2007, §§ 55, 56).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

62. Mahkemenin 8/12/2016 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Müdafî Yardımından Yararlanma Hakkıyla Bağlantılı Olarak Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlığın Görüşü

63. Başvurucular; genel olarak yargılamanın hakkaniyete uygun yürütülmediğini, bu kapsamda esas olarak gözaltında avukata erişim imkânından yararlandırılmadıkları sırada baskı ve işkence altında imzalanan ancak içeriği kabul edilmeyen ifadelere dayanılarak mahkûmiyetlerine karar verildiğini belirtmektedirler.

64. Bakanlık görüş yazısında, *Dağdelen ve diğerleri/Türkiye* (B. No: 1767/03) kararına atıfla işkence ve kötü muamele sonucu elde edilen ikrarların kullanılmasının yargılamanın adillliğini zedeleyeceği ancak başvurusunun işkence gördüğüne ilişkin olarak suç duyurusunda bulunduğu iddiasına rağmen Ankara Cumhuriyet Başsavcılığında bu konuda bir soruşturma evrakının bulunmadığı belirtilmiştir.

65. Başvurucu Mehmet Şahin, başvuru formundaki iddialarını tekrarlamıştır.

2. Değerlendirme

66. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkının görünümünden olan müdafî yardımından faydalanma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

67. Anayasa'nın 36. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

68. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

69. Ceza yargılamasında savunma haklarının güvence altına alınması, demokratik toplumun temel ilkelerindedir (*Erol Aydeğer*, B. No: 2013/4784, 7/3/2014, § 32). Savunma, ceza adaletinin hakkaniyete uygun gerçekleşmesini sağlamaktadır. İddiaya karşı savunma tanınmadığı sürece silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine uygun muhakeme yapılması ve maddi gerçeğe ulaşılması da mümkün değildir.

70. Savunma hakkının sağladığı “güvenceler”, esasen adil yargılanma hakkı içinde yer almaktadır. Savunma hakkı, hukuk devleti ilkesinin gereklerinden ve adil yargılanma hakkının önemli güvencelerinden biri olması nedeniyle Anayasa'nın 36. maddesinde açıkça ifade edilmiştir. Anılan hükümde, herkesin, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Savunma hakkı tanınmadan kişilerin cezalandırılması, Anayasa'nın 38. maddesinde güvence altına alınan masumiyet karinesine de uygun değildir. Bu nedenle savunma hakkının sağlanmadığı bir yargılamanın adil olduğundan söz edilemez.

71. Müdafî, şüpheli veya sanığın ceza yargılamasında savunmasını yapan avukat olarak tanımlanmaktadır. Şüpheli veya sanığın, müdafî aracılığıyla savunulması hususunda tercih yapma olanağına sahip olduğu hâllerde görev yapan müdafî, ihtiyari müdafî; görevlendirilmesi hususunda şüpheli veya sanığın iradesinin önem taşımadığı hâllerde görev yapan müdafî ise zorunlu müdafidir (Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E.2011/10-182, K.2011/204, 11/1/2011).

72. Şüpheli ve sanığa salt savunma hakkının tanınması yeterli değildir. Şüpheli ve sanığın savunma için Anayasa'nın 36. maddesinde belirtilen “meşru vasıta

ve yollardan" yararlandırılması da gerekir. Savunmada başvurulacak meşru vasıta ve yollar arasında avukatların teknik bilgilerinden ve tecrübelerinden yararlanma olanağı da bulunmaktadır. Şüpheli ve sanık için Anayasa'nın 36. maddesinde sözü edilen meşru vasıta ve yollardan en önemlisi müdafî yardımından yararlanmaktır. Diğer bir ifadeyle müdafî yardımından yararlanma hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde belirtilen "meşru vasıta ve yollar" kavramının kapsamındadır. Bu itibarla müdafî yardımından yararlanmanın adil yargılanma hakkının kapsam ve içeriğine dâhil ve bu hakkın doğal sonucu olduğu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla suç isnadı altındaki kişi, adil yargılanma hakkı kapsamında kendisini bizzat savunma veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanma hakkına sahiptir.

73. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine "adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Sözleşme'nin 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (c) bendinde, bir suç ile itham edilen herkesin kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanmak, eğer avukat tutmak için gerekli maddi olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görüldüğünde resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmek hakkı düzenlenmiştir.

74. Savunmanın iddia makamı karşısında dezavantajlı konuma düşmemesi için şüpheli ve sanığın kendisini bireysel olarak (bizzat) savunabilmesinin yanı sıra müdafî yardımından yararlandırılması da gerekebilir. Suç isnadı altındaki kişinin müdafî yardımına olan ihtiyacı, delillere ulaşma bakımından yaşanan güçlüklerin aşılması, hukuki bilgi eksikliği veya içinde bulunulan psikolojik durumdan kaynaklanabilir. Bu kapsamda savunma hakkının etkin bir şekilde kullanma imkânını sağlayan müdafî yardımından yararlanma hakkı aynı zamanda adil yargılanma hakkının diğer bir unsuru olan "silahların eşitliği" ilkesinin de gereğidir. Diğer bir ifadeyle müdafî yardımından yararlanma hakkı hem savunma hakkının etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamakta hem de silahların eşitliği ilkesine işlerlik kazandırmaktadır.

75. Müdafî yardımından yararlanma hakkının Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı bakımından başka bir önemi, suç isnadı altında olan kişinin bu haktan yararlandırılması yönünden devletin pozitif bir yükümlülüğü olduğunun kabul edilmesidir. Anayasa'nın 36. maddesinde suç isnadı altında bulunan kişinin ekonomik durumunun elverişli olmaması veya ceza adaletinin hakkaniyete uygun gerçekleşmesi için gerekli görülmesi hâlinde resen atanacak bir müdafinin yardımından yararlandırılması da gerekir. Şüphelinin/sanığın öznel durumu (örneğin yabancı olması), dava konusunun karmaşıklığı ve isnadın ağırlığıyla bağlantılı olarak suçlamanın ciddiliği değerlendirilerek ceza adaletinin hakkaniyete uygun gerçekleşmesi için suç isnadı altındaki kişiye müdafî atanması gerekebilir. Dolayısıyla suç isnadı altında bulunan kişiden kendisini bizzat savunması istenemez. Ceza adaletinin hakkaniyete uygun gerçekleşmesi için şüphelinin/sanığa müdafî atanması zorunlu ise müdafî görevlendirme konusundaki pozitif yükümlülüğün yerine getirilmesi gerekir. Diğer yandan yetkili adli makamlar, görevlendirilen müdafinin etkin bir hukuki yardımda bulunmadığını (görevini gerektiği gibi yerine getirmekten kaçındığını) tespit etiklerinde -özen yükümlülükleri gereği- gerekli müdahalelerde bulunmalıdır.

76. Anılan hakkın, ilke olarak şüphelinin kolluk tarafından ilk kez sorgulanmasından itibaren sağlanması gerekir. Şüpheliye, kolluk tarafından ilk kez sorgulanmasından itibaren avukata erişim hakkı sağlanması, kendisini suçlamama ve

susma hakları yanında genel olarak da adil yargılanma hakkının etkili bir koruma işlevine sahip olması bakımından gereklidir. Çünkü bu aşamada elde edilen deliller, yargılama sırasında söz konusu suçun hangi çerçevede ele alınacağını belirlemektedir. Özellikle delillerin toplanması ve kullanılması aşamasında cezai yargılamaya ilişkin mevzuat giderek daha karmaşık hâle geldiğinden şüpheliler, ceza yargılamasının bu evresinde kendilerini savunmasız bir durumda bulabilir. Belirtilen savunmasızlık hâli, ancak bir müdafinin hukuki yardımı ile gereği gibi telafi edilebilir (*Aligül Alkaya ve diğerleri*, [GK], B. No: 2013/1138, 27/10/2015, §§ 118, 135; *Sami Özbil*, B. No: 2012/543, 15/10/2014, § 64).

77. Müdafî yardımından yararlanma hakkının yukarıda bahsedilen bazı gerekleri ilgili usul kurallarında da belirtilmiştir. Bu bağlamda 5271 sayılı Kanun'da müdafî bulunmayan şüpheli veya sanığın çocuk, kendini savunamayacak derecede malul veya sağır ve dilsiz olması, soruşturma veya kovuşturma konusu suçun cezasının alt sınırının beş yıldan fazla hapis cezasını gerektirmesi, resmî bir kurumda kusur yeteneğinin araştırılması için gözlem altına alınmasına karar verilecek olması, tutuklama talebiyle mahkemeye sevk edilmesi, davranışları nedeniyle hazır bulunması hâlinde duruşmanın düzenli olarak yürütülmesini tehlikeye sokan sanığın yokluğunda duruşma yapılması ve kaçak sanık hakkında duruşma yapılması hâllerinde şüpheli veya sanığın istemi bulunmasa hatta açıkça müdafî istemediğini beyan etse bile müdafî görevlendirme zorunluluğu bulunmaktadır (Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E.2011/10-182, K.2011/204, 11/1/2011). 5271 sayılı Kanun'un 150. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince şüpheli veya sanık, müdafî seçebilecek durumda olmadığını beyan ederse istemi hâlinde bir müdafî görevlendirilecektir. Aynı Kanun'un 151. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre sanığa atanan müdafî, duruşmaya gelmez, duruşmadan çekilir veya görevini yerine getirmekten kaçınırsa hâkim veya mahkeme derhâl başka bir müdafî görevlendirilmesi için gerekli işlemi yapmak zorundadır.

78. Müdafî yardımından yararlanma hakkı mutlak değildir. Bu hakkın istisnai hâllerde sınırlandırılması mümkündür. Zorunlu sebeplerin ortaya çıkması hâlinde bu hak kısıtlanabilir. Avukat erişiminin sağlanmamasına istisnai olarak zorunlu sebeplerin gerekçe gösterilmesi durumunda bile böylesi bir kısıtlama şüphelinin/sanığın adil yargılanma bağlamında güvence altına alınan haklarına zarar vermemelidir (*Aligül Alkaya ve diğerleri*, §§ 118, 137). Müdafî yardımından yararlanma hakkı bakımından önemli olan, yargılamaya bir bütün olarak bakıldığında şüphelinin/sanığın müdafî yardımından etkili bir biçimde yararlanmış olmasıdır. Ancak avukata erişim yönünden getirilen kısıtlama yargılamanın sonraki aşamalarında telafi edilmiş ise savunma hakkı ihlal edilmiş sayılmaz.

79. Sanık, olay hakkında doğrudan doğruya bilgiye sahiptir. Dolayısıyla sanığın beyanlarının olayın aydınlatılması bakımından son derece önemli bir delil niteliğinde olduğu açıktır. Bu bakımdan suç isnadı altındaki kişinin müdafî hazır bulunmadığı hâle kendini suçlayıcı beyanlarda bulunup bulunmadığı, bu itirafların aleyhinde kullanılıp kullanılmadığı, mahkemece susmasından olumsuz sonuçlar çıkarılıp çıkarılmadığı ve kendisine herhangi bir baskı uygulanıp uygulanmadığı her somut olayda değerlendirilmelidir. Bir ceza davasında kendi aleyhine tanıklık etmeme ve delil vermeye zorlanmama hakkı, suç isnadını zorla veya baskıyla sanığın isteğine aykırı olarak elde edilen delillere başvurmadan kanıtlamaya çalışmayı gerektirir. Avukata erişimi sağlanmayan sanığın kolluktaki ikrarının mahkûmiyet kararında kullanılması durumunda savunma hakkına telafi edilmez biçimde zarar verilmiş

sayılacaktır. Soruşturma evresinde elde edilen ikrarın, kötü muamele ve işkence altında verildiği belirtilerek reddedilmesi durumunda mahkemece bu husus irdelenmeksizin ikrarın dayanak olarak kullanılması önemli bir özen eksikliğidir.

80. Bireysel başvuru incelemelerinde, ölçü norm Anayasa'dır; kanuna uygunluk denetimi yapılmamaktadır. Bu nedenle kanuna dayalı olarak avukata erişimin kısıtlanması yönündeki uygulamanın Anayasa'ya uygun olduğu anlamına gelmez. Müdafî yardımından yararlanma hakkının Anayasa'nın 36. maddesini ihlal edip etmediğinin değerlendirilmesinde yargılamanın bütünlüğü içinde somut davanın kendine özgü koşulları dikkate alınmalıdır. Anayasa Mahkemesi de daha önce şüphelilerin devlet güvenlik mahkemelerinin görev alanına giren suçlar yönünden müdafî yardımından faydalandırılmamasının mevzuattan kaynaklanan bir uygulama olduğunu tespit etmiş (*Aligül Alkaya ve diğerleri*, § 144, *Sami Özbil*, § 71; *Güllüzar Erman*, B. No: 2012/542, 4/11/2014, § 48) ancak müdafî yararlanma hakkının sonradan telafi edilmediği gerekçesiyle ihlal kararları vermiştir (*Aligül Alkaya ve diğerleri*, §§ 127-145, *Sami Özbil*, §§ 56-76; *Aynur Avyüzen*, B. No: 2014/784, 27/10/2016, §§ 37-58; *Veli Özdemir*, B. No: 2014/785, 27/10/2016, §§ 39-62).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

81. Somut olayda başvurucular gözaltında tutulduğu sırada devlet güvenlik mahkemelerinin görev alanına giren suçlar yönünden kural olarak müdafî yardımından yararlanmak ancak belli bir aşamadan sonra mümkün olmaktadır. 3842 sayılı Kanun'un eklenen 31. maddesiyle gözaltında bulundurmaya ve müdafî yardımından yararlanmaya ilişkin yeni düzenlemelerin devlet güvenlik mahkemelerinin görev alanına giren suçlarda uygulanmayacağı, bunlar hakkında değişiklik yapılmadan önceki 1412 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanacağı hükme bağlanmıştır. Başvurucuların gözaltında tutulduğu tarihlerde anılan mevzuat, gözaltı süresinde avukata erişim imkânını tanımamaktadır. Başvurucuların belirtilen şartlarda 8 ile 13 gün arasında gözaltında tutulduğu görülmektedir.

82. Başvuruculara isnat edilen suçlar kapsamındaki eylemlere ilişkin değerlendirmede, kendileri ve diğer sanıkların gözaltında müdafî olmaksızın ve baskı altında verildiği iddia edilen beyanlarının delil olarak kabul edildiği görülmektedir. Başvurucuların diğer deliller yanında müdafî olmaksızın alınan ve daha sonra Mahkemede doğrulanmayan ifadeleri doğrultusunda anılan eylemleri gerçekleştirmek suretiyle isnat edilen suçtan mahkûmiyetlerine karar verildiği, gözaltında iken alınan bu ifadelerin mahkûmiyet için belirleyici biçimde kanıt olarak kullanıldığı, sonraki aşamalarda sağlanan müdafî yardımı ve yargılama usulünün diğer güvencelerinin soruşturmanın başında başvurucuların savunma hakkına verilen zararı gideremediği anlaşılmaktadır.

83. Sonradan (yargılama devam ettiği sırada) yürürlüğe giren 5271 sayılı Kanun'un 148. maddesi, hâkim veya mahkeme önünde doğrulanmayan müdafî yardımı sağlanmadan alınan kolluk beyanları bakımından kovuşturma aşamasında savunmanın etkinliğini sağlayacak niteliktedir. Ancak Mahkemece bu husus gerekçede tartışılmamış ve temyiz aşamasında da bu eksiklik telafi edilememiştir. Gözaltında avukata erişim imkânı sağlanmaması ve bu sırada elde edilen ifadelerin mahkûmiyet kararına esas alınması müdafî yardımından yararlanma hakkıyla bağlantılı olarak hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlali sonucunu doğurmuştur.

84. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki müdafî yardımından yararlanma hakkıyla bağlantılı olarak hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin

İddia

85. Başvurucular, makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

86. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

87. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak ise suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (*B.E.*, B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

88. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvuruçunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (*B.E.*, § 29).

89. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda yaklaşık 13 yıl 10 ay 25 gün sürdüğü anlaşılan yargılamanın süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

90. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Adil Yargılanma Hakkı Kapsamındaki Diğer İhlal İddiaları

91. Başvurucular özel statülü mahkemelerde yargıldıklarını, kararda adı geçen örgütün uydurulduğunu, masumiyet karinelerinin ihlal edildiğini, yargılamanın sonucun adil olmadığını belirterek Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

92. Başvurucuların hakkaniyete uygun yargılanma haklarının ihlal edildiği yönündeki yukarıdaki tespit dikkate alındığında Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki diğer şikâyetlerin kabul edilebilirliği ve esası hakkında ayrıca karar verilmesine gerek olmadığı sonucuna varılmıştır.

D. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin

İddia

93. Başvurucular azami gözaltı süresinin aşıldığını ve haksız yere gözaltına alındıklarını ileri sürmüşlerdir. Başvurucu Yusuf Karakuş ayrıca gözaltındayken

haklarının hatırlanmadığını ve yakınlarına haber verilmediğini, kendisine isnat edilen eylemlerin bir kısmının mahkûmiyete konu olmadığını, bu eylemlerden haksız yere tutuklandığını iddia etmiştir.

94. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un geçici 1. maddesinin (8) numaralı fıkrası uyarınca Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinin başlangıcı 23/9/2012 tarihi olup bu tarihten sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılan bireysel başvurular incelenebilir (*Zafer Öztürk*, B. No: 2012/51, 25/12/2012, § 18). Somut olayda başvurucuların gözaltı durumunun 14/5/2000 ve 19/5/2000 tarihlerinde tutuklanmalarıyla, başvurucu Yusuf Karakuş'un bir suç isnadına bağlı tutukluluk durumunun da 28/7/2005 tarihinde tahliye olmasıyla son bulunduğu anlaşılmıştır.

95. Açıklanan nedenlerle başvurunun bu kısmının *zaman bakımından yetkisizlik* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

E. İşkence Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucular Hasan Kılıç ve Yusuf Karakuş Yönünden

96. Başvurucular, ifadelerinin kollukta işkence yapılmak suretiyle alındığını ve böylelikle işkence yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

97. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması, bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (*İsmail Buğra İşlek*, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

98. Bireyin, bir devlet görevlisi tarafından hukuka aykırı olarak ve Anayasa'nın 17. maddesini ihlal eder biçimde bir muameleye tabi tutulduğuna ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunması hâlinde Anayasa'nın 17. maddesi -"*Devletin temel amaç ve görevleri*" kenar başlıklı 5. maddedeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında- etkili bir soruşturmanın yapılmasını gerektirmektedir. Bu soruşturma, sorumluların belirlenmesini ve cezalandırılmasını sağlamaya elverişli olmalıdır (*Tahir Canan*, § 25).

99. Usul yükümlülüğünün bir olayda gerektirdiği soruşturma türünün, bireyin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının esasına ilişkin yükümlülüklerin cezai bir yaptırım gerektirip gerektirmediğine bağlı olarak tespiti gerekmektedir. Kasten ya da saldırı veya kötü muameleler sonucu meydana gelen ölüm ve yaralama olaylarına ilişkin davalarda Anayasa'nın 17. maddesi gereğince devletin, ölümcül ya da yaralamalı saldırı durumunda sorumluların tespitine ve cezalandırılmalarına inkân verebilecek nitelikte cezai soruşturmalar yürütmeye yükümlülüğü bulunmaktadır (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 55)

100. Başvurucuların şikâyetleri açısından maddi olayın ortaya çıkarılması, olayda sorumluluğu bulunanların tespiti ve cezalandırılması şeklinde makul bir başarı şansı sunabilecek ve bir çözüm sağlayabilecek nitelikte olan yolun etkili bir ceza soruşturması yürütülmesi yolu olduğu anlaşılmaktadır (*Zeki Güngör*, B. No: 2013/8491, 31/3/2016, § 40). Ancak başvuru konusu olaya yönelik resen ya da başvurucuların ihbarı üzerine başlatılmış bir ceza soruşturması bulunmadığı tespit edilmiştir.

101. Devletin sahip olduğu etkili soruşturma yükümü kapsamında, işkence veya kötü muamele olduğunu gösteren yeterli kesin belirtiler mevcut olduğunda müdahale üçüncü kişilerden dahi gelmiş olsa şikâyet ya da ihbar yapılmadığında bile resen soruşturma açılmasının sağlanması gerektiği açıktır (*Tahir Canan*, § 25). Bununla birlikte devletin sahip olduğu resen soruşturma yükümünü yerine getirmemesi; bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği başvurucuların sahip olduğu, iddialarını idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletme yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır (*Zeki Güngör*, § 42).

102. Başvurucuların kolluk görevlileri tarafından darbedildiği iddiası karşısında maddi olayın aydınlatılması ve olası cezai sorumluluğun belirlenmesi konusunda etkili yolun ceza soruşturması olduğu ancak dosyadan başvurucuların ceza soruşturması başlatılması amacıyla adli makamlara bir başvuruda bulunmadığı tespit edilmiştir. Başvurucular da anılan tespitin aksine bir delil sunmamışlardır. Buna göre Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamına giren eylemlere maruz kalındığı iddialarını ileri süren başvurucuların adli makamları hareket geçirmek için bir başvurusunun da olmadığı dikkate alındığında başvuruya konu olayın -bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği- Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmesinin mümkün olmadığı değerlendirilmiştir.

103. Somut olayda başvurucuların hukuk sisteminde mevcut yargısal yolları tüketmeksizin bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmaktadır.

104. Açıklanan nedenlerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin *başvuru yollarının tüketilmemesi* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Başvurucu Mehmet Şahin Yönünden

105. Başvurucu; ifadelerinin kollukta işkence yapılmak suretiyle alındığını, bu hususun doktor raporlarına geçmediğini, ilgiler hakkındaki soruşturmanın takipsizlik kararıyla sonuçlandığını ve böylelikle işkence yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

106. 6216 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin (8) numaralı fıkrası uyarınca Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinin başlangıcı 23/9/2012 tarihi olup bu tarihten sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılan bireysel başvurular incelenbilir (*Zafer Öztürk*, B. No: 2012/51, 25/12/2012, § 17).

107. Somut olayda başvuru konusu kovuşturmaya yer olmadığına ilişkin kararın 23/9/2012 tarihinden önce kesinleştiği anlaşılmıştır (bkz. § 33).

108. Açıklanan nedenlerle başvurunun, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin *zaman bakımından yetkisizlik* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

F. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

109. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki

yarar bulunmayan hâllerde başvuru lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

110. Makul sürede yargılanma hakkının ihlali nedeniyle başvurucular Hasan Kılıç 100.000 TL, Yusuf Karakuş 10.000 TL, Mehmet Şahin 10.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvurucular diğer haklarının ihlal edilmesi nedeniyle ayrıca 500.000 TL maddi (Hasan Kılıç), 100.000 TL manevi (Yusuf Karakuş), 10.000 TL manevi (Mehmet Şahin) tazminat talep etmiştir.

111. Müdafî yardımından yararlanma hakkıyla bağlantılı olarak hakkaniyete uygun yargılanma hakkı ile makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

112. Müdafî yardımından yararlanma hakkıyla bağlantılı olarak hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunduğundan kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere (kapatılan) Ankara 11. Ağır Ceza Mahkemesine (CMK 250. madde ile görevli) gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

113. Makul sürede yargılanma hakkının ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucular Yusuf Karakuş ve Mehmet Şahin'e talepleri de dikkate alınarak ayrı ayrı net 10.000 TL, başvuru Hasan Kılıç'a 18.000 TL manevi tazminatın ödenmesine karar verilmesi gerekir.

114. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuru Hasan Kılıç'ın uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuru Hasan Kılıç'ın bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

115. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 2.006,10 TL yargılama giderinin başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın *zaman bakımından yetkisizlik* nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. İşkence yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların *başvuru yollarının tüketilmemesi* ve *zaman bakımından yetkisizlik* nedenleriyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Müdafî yardımından yararlanma hakkıyla bağlantılı olarak hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

4. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. 1. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki müdafî yardımından yararlanma hakkıyla bağlantılı olarak hakkaniyete uygun yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin müdafî yardımından yararlanma hakkıyla bağlantılı olarak hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere (kapatılan) Ankara 11. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2006/294, K.2013/8) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucular Yusuf Karakuş ve Mehmet Şahin'e ayrı ayrı net 10.000 TL, başvuru Hasan Kılıç'a 18.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 206,10 TL harç ve 1.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 2.006,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCULARA AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/12/2016 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Burhan ÜSTÜN

Üye
Serruh KALELİ

Üye
Nuri NECİPOĞLU

Üye
Kadir ÖZKAYA

Üye
Rıdvan GÜLEÇ